Scris de Ninel Ganea
Marţi, 13 Iunie 2017 08:07

Au existat vremuri în care te puteai uita aproape nerușinat la un film făcut la Holywood. A fost o vreme chiar când propaganda civilizatoare a Apusului era ridiculizată în producțiile americane, când democrația nu reprezenta un concept hieratic, iar comunitățile tradiționale nu erau apriori doar surse de autoritarism, sau orice „ism„ se mai întâmplă să pice în dizgrație. Un astfel de film a fost „Teahouse of the August Moon”, realizat în anul 1956, cu o distribuție de gală, din care făceau parte Marlon Brando, în rolul unui trăducător nipon descurcăreț pe nume Sakini, și Glenn Ford, în postura aiuritului căpitan Fisby.

Pelicula a fost adaptată după romanul omonim al scriitorului Vern Snider, un fost ofițer de contrainformații, specializat în războiul psihologic și detașat pentru o vreme pe insula Okinawa, unde a fost guvernatorul militar al unui sat. Așadar, romanul și filmul, care nu respectă întru totul același scenariu, au la bază o experiența istorică concretă a unui observator cu umor, suficient de detașat și înzestrat încât să redea cu ironie și talent agresiunea culturală împotriva locuitorilor dintr-un cătun. Departe de a fi un comentariu pe marginea neocolonialismului, pelicula poate fi interpretată fără prea mari eforturi într-o cheie mai amplă din care perechile dialectice (Vest-Est) sunt depășite, pentru a surprinde câte ceva din însăși esența procesului de modernizare (americanizare, democratizare).

Filmul este, deci, o comedie despre încercarea armatei americane de a aduce binefacerile ideologice ale lumii noi în rândul unei comunități foarte „rămase în urmă” de pe insula Okinawa, cu numele Tobiki. Protagonistul principal în toată această întreprindere eroică este un colonel pe nume Purdy (jucat de Paul Ford), care aspiră la rangul de general, dacă misiunea de a-i învăța pe băștinași democrația reușește. Birocrat tipic, limitat și stereotip, provenit din rândurile corporatismului, Purdy speră să dea marea lovitură a carierei în Tobiki. „Ce știam eu de străini? Dar treaba mea este să-i învăț sensul democrației pe aceștia. Și vor învăța ce înseamnă democrația, măcar că va trebui să-i împușc pe toți”, își mărturisește Purdy candid obiectivul său.

Chiar dacă nu se ridică la standardele cerute, omul însărcinat de colonel pentru reeducarea populației este Căpitanul Fisby. Instruit în științe umaniste și șovăilenic, căpitanul nu are nimic din dexteritățile cazone ale superiorului său. În cuvintele lui Purdy, obiectivul pe care îl are de îndeplinit Fisby este de a-i „învăța pe băștinași să fie umani”, cu trimitere la specializare acestuia în umanism.
Umorul survine firesc, dar în frazele imediat următoare colonelul dezvăluie presupoziții iluministe, foarte familiare și pentru cei supuși în prezent proceselor de europenizare. „Washingtonul a pus pe hârtie toate instrucțiunile pentru bunăstarea și reconstrucția acestor sate. Consider-o Biblia ta, căpitane”, îi spune Purdy lui Fisby în timp ce îi înmânează un catastif plin de reglementări, instrucțiuni, recomandări și precizări. Înțelegem că nu există nimic care să fi scăpat atenției marelui reglementator de peste ocean, până într-acolo încât nu mai este nevoie nici măcar nevoie ca funcționarul să gândească. „Registrul acesta te scapă de această responsabilitate”, îl liniștește Purdy pe scrupulosul căpitan.

Putem vedea în acest episod doar o caricatură reușită, a unor inadaptări militare în sfera civilă, dar eu cred că atinge ceva din din specificul inextricabil modern. Accentul pe reguli, pe coduri abstracte de legi care „eliberează” individul de povara deciziei personale, tirania literei care știm bine că ucide, au devenit astăzi omniprezente. De la inflația nesfârșită de legi până la codurile de proceduri cu care se înconjoară orice instituție, fie ea publică sau privată, totul indică o maladie mai profundă, cu rădăcini care merg cel puțin până la proiectul enciclopedic și care văd în comunitățile tradiționale un dușman implacabil. Care trebuie supus, dominat și ajustat pentru a fi în normă, pe calapod, procustian.

Dar pentru ca toate aceste lucruri să aibă loc, este musai ca satul să treacă prin reeducare, iar reeducarea nu poate începe decât în școală. Drept pentru care, la indicațiile neobositului colonel, Fisby trebuie să construiască, în primul rând, o școală în formă de pentagon, chiar dacă oamenii nu sunt doritori. Apoi, același căpitan trebuie să organizeze Liga Femeilor pentru Acțiune Democratică. Băștinașii au posibilitatea să învețe astfel ce înseamnă democrația pe cale pașnică. Dacă nu cooperează, există și variante mai neplăcute de a deprinde bunele maniere politice, după cum limpede se exprimă entuziastul Purdy.

Căpitanul face o figură mai bună doar prin comparație cu superiorul său, deoarece idealurile sale rămân pentru multă vreme îndreptate tot spre o viziune ultramaterialistă. Când localnicii îi oferă cadouri diverse făcute cu mâinile lor, gândurile lui zboară către „producția de masă” și posibilitatea de a face avere împreună: „Am putea începe o industrie aici, chiar acum, în Tobiki”. Spre comparație, unul din meșteșugari îi spune că se mândrește că face o ceașcă de ceai pe săptămână.
Oamenii nu refuză posibilitatea unui câștig mai consistent, dar ideea de a face producție de

serie nu le surâde, la fel cum nu le surâde nici școala.

În consecință, resursele destinate reeducării sunt deturnate, prin complicitatea căpitanului și spre bucuria nativilor, pentru construcția unei ceainării. Din nou este amuzant să observăm cât de cunoscute ne sunt atât planificarea „inteligentă” pentru bunăstare(fonduri europene, în cazul nostru) cât și strategiile de fraudă.

Tot hazul filmului provine din această tentativă soft agresivă de a înlocui cultura locală cu o versiune barbară (o fi existând oare alta?) a vulgatei iluministe. Eșecul relativ al proiectului modern în film nu ar trebui să ne facă foarte încrezători. Însăși dispariția în zilele noastre a unor astfel de pelicule sugerează că barbaria și reeducarea modernă accelerează aproape nestingherite, în tentativa de a nivela orice insulă de tradiționalitate (normalitate).